

*Âsım'ın
Lügatı*

ÂSİM'İN LÜGATI

KISALTMALAR

- a. : Arapça**
- b. : Birleşik**
- ç. : Çoğulu**
- dey. : Deyim**
- e. : Edat**
- f: Farsça**
- i. : İsim**
- it. : İsim tamlaması**
- mec. : Mecâzen**
- o. : Osmanlıca**
- s. : Sıfat**
- t. : Türkçe**
- zf. : Zarf**
- zm. Zamir**

A

ahlâf (a. i.halef'in ç.): Bizden sonrakiler, gelecek kuşaklar, eslaf karşıtı.

Safahat, Sayfa 104, MAHALLE KAHVESİ, 23.Dize

“Ne bir imâreti, bitmiş elinde ahlâfın .”

Bizim nesil ancak bunları başarabildi, daha iyisini yapmak ahlâfa kaldı.

ahrâr (a.i.hürr'ün ç.) serbest olanlar, köle ve esir olmayanlar.

Safahat, Sayfa 82, HÜRRİYET, 10.Dize

Şu yumurcakilara bak: Sanki ezelden ahrâr!

Esirler, ahrârın tüm haklarına sahip olmadıkları için bazı işleri yapmaya zorlanamazlar.

B

Başlu(t.s): yaralı.

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 211, 18.Dize

“Başlu gönül onula merhemi sen olasin”

Bu savaş ardında gözü yaşlı anneler, başlu gönüller bıraktı.

bezirgân (f. b. i.): 1. Tüccar 2. Alışverişte çok kâr amacı güden kimse.

3. **mec.** Yahudiler için kullanılan bir adlandırma. 4. **mec.** Mesleğini sadece kazanç için kullanan kimse.

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 4, 18.Dize

“Çok bezirgân ziyân ider varıcagız irak çava”

Bezirgân için satılan şeyin değeri değil getireceği kâr önemlidir.

bühtân(a. i.): iftirâ

Safahat, Sayfa 246, VÂİZ KÛRSÛDE, 3.Dize

“Utanmadan yine kalkışma Hakk'a bühtâna.”

Ona atılan bühtân hepimizi çok üzse de elimizden bir şey gelmedi.

Ç

çâh(f.i.): Kuyu, çukur

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 158, 19.Dize

“Yûsuf ile çâha inen terâzûya altûn vuran”

Hayat her zaman farklı seçenekler sunar sana, hayatı çâh-ı Yusuf yapmak da senin elinde çâh-ı Babil de.

çoğaç(t.i.):1.Güneş 2.Sıkıntılı hava, boğucu hava 3.güneşlenen yer.

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 11, 11.Dize

“Eyitmesün çoğaç togar etüm-tenüm üşütmeye”

Çoğaç dağların ardında kaybolurken kabile mola vermek için güvenli bir yer aramaya başladı.

D

derpîş (f. i.) : Öngörme, göz önünde tutma, aklından geçirme.

Safahat, Sayfa 63, SEYFÎ BABA, 2.Dize

“O perişanlığı derpîş edemez çünkü hayâl!”

Teknolojinin bu kadar kısa sürede muazzam mesafe katedeceğini derpîş etmek çok kolay değildi.

E

ebkem (a. s.) :söz söylemeye muktedir olmayan (hayvan gibi dilsiz, ağızsız)

Safahat, Sayfa 207, PEK HAZİN BİR MEVLİD GECESİ, 10.Dize

“Binlerce minâre ebkem oldu.”

Yıllarca ezilen, hor görülen bu adam zamanla olaylara tepki vermeyen ebkem biri hâline gelmişti.

edvâr (a. i. devr'in ç.): 1.Çağlar, devirler. 2.Alaturka müzik kurallarını inceleyen eser.

Safahat, Sayfa 412, ÂSİM, 9.Dize

“Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...”

Edvâr-ı hayatının ortalarında, şakaklarına yer yer aklar düşmüş sevimli bir adamdı.

F

fersûd, fersûde (f. s.) : Eskimiş, yıpranmış, aşınmış.

Safahat, Sayfa 61, SEYFİ BABA, 6.Dize

“Kâh bir ma’bed-i fersûdenin üstünden aşar”

Üstündeki libâs-ı fersûdeden uzun zamandır işsiz olduğu anlaşılıyordu.

H

hânümân (f. i.) : ev bark, ocak.

Safahat, Sayfa 456, BÜLBÜL, 20.Dize

“Gezersin, hânümânın şen, için şen, kâinâtın şen.”

Ata topraklarımız tarumar oldu, hânümânımıza baykuşlar tünedi.

hatve (a.i.): adım.

Safahat, Sayfa 393, CÂNAN YURDU, 2.Dize

“Her hatvesi bir mezâr-ı muğber!”

Planını aşama aşama uyguluyor, her hatveden sonra acele etmeyip şartların olgunlaşmasını bekliyordu.

hıyâban (f. i.) : 1. iki tarafı ağaçlı yol, bulvar 2. Tahran'da meşhur bir cadde.

Safahat, Sayfa 280, HÂTİRALAR, 21.Dize

“Gûyâ o sabâ, geçtiği çöller de hıyâban .”

Çölden farkı olmayan bu toprakların tam ortasında kısa zamanda kilometrelerce uzayan bir hıyâban oluşuverdi.

İ

inkıyâd (a. i.) : boyun eğme, kendini teslim etme.

Safahat, Sayfa 19, KÜFE, 1.Dize

“Beş-on gün oldu ki, mu’tada inkıyâd ile ben”

Adalet karşısında sonsuz bir inkıyâdımız var.

K

kâri’ (a. i.) : 1. Okuyucu 2. Kur'an'ı kurallarına uygun bir biçimde okuyan kimse.

Safahat, Sayfa 3, BANA SOR SEVGİLİ KÂRİ, 1.Dize

“Bana sor sevgili kâri’ sana ben söyleyeyim”

Son eserim hakkında fikir belirtmek isteyen kâri’lerim bana mektup yazabilir.

kîl ü kâl(a. b. i.): dedikodu

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 7, 8.Dize

“Kendüyi teslîm eyleye sözde kîl ü kâl olmaya”

Kîl u kâle kulak asma, işine odaklan!

külüng (f. i.): Taşları, kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 3, 11.Dize

“Yüz bin Ferhâd külüng almış kazar taglar bünyâdını”

Ferhat’ı öldüren şey elindeki külüng değil çaresizlikti.

M

me’nûs (a. s.) : ünsiyet olunmuş, alışılmış; alışık.

Safahat, Sayfa 299, BERLİN HÂTİRALARI, 12.Dize

“Ne söylüyor bakarım bir: Evet, lügat me’nûs ”

Kanun me’nus arkadaşlar! Maddeler tartışma götürmeyecek kadar açık.

Mihmân(f.i.): Konuk, misafir

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 38, 7.Dize

“Dost oldu bize mihmân bunca yıl bunca zamân”

Mihmân nasibiyle gelirmiş, boş yere telaşlanma!

muhrik (a. s. hark'tan) : 1. yakıcı 2.mec. yanık, dokunaklı (ses).

Safahat, Sayfa 76, İSTİBDÂD, 19.Dize

“Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin”

Elem-i muhrik altında inleyen kadın sorulara cevap vermiyor, etrafındaki insanlara boş gözlerle bakıyordu.

müntehâ (a. s. nihayet'ten) : 1.nihayet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte. 2. son uç.

Safahat, Sayfa 330, NECİD ÇÖLLERİNDEN MEDİNE'YE, 2.Dize

“Cihan cihan dolaşıp, müntehâ-yı şarka giden”

Sidretü'l Müntehâ, “son sedir” anlamına gelen Arapça bir tamlamadır.

müselsel (a. s. silsile'den) : 1. teselsül eden, zincirleme, ardı ardına.

Safahat, Sayfa 456, BÛLBÛL, 9.Dize

“Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd”

Son dönemde yaşadığı müselsel hadiseler nedeniyle işleri bozulmuştu.

müstağrak (a. s. gark'tan) :batmış.

Safahat, Sayfa 91, EZANLAR, 11.Dize

“Nazar medhûş, müstağrak giderken zîr ü bâlâya”

Derin bir mutluluğa müstağrak olmuş, hayata adeta yeniden başlamıştı.

müşerrih (a. s. şerh'ten) : 1. teşrih yapan [doktor],2. şerheden, açıklayan.

Safahat, Sayfa 221, İKİ ARKADAŞ FATİH YOLUNDA ,29.Dize

“Ya bir müşerrihin âsârı saklı... Hem ne hazîn!”

Müşerrih, konuyla ilgili tüm detayları atlamadan ele almış.

N

nâgâh (f. b. s.) : 1. vakitsiz. 2.zf. ansızın, birdenbire.

Safahat, Sayfa 62, SEYFÎ BABA, 25.Dize

“O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh”

Kimse beklemiyordu, İbrahim konuşmaya başladı nâgâh.

nâkûs (a. i. ç. nevakis) : Hristiyanlarda ibadet vaktini bildirmek üzere kilisede çalınan çan.

Safahat, Sayfa 457, BÜLBÜL, 13.Dize

“Ne zillettir ki: nâkûs inlesin beyni’nde Osman’ın”

Bu topraklarda nâkûs sesiyle ezan sesi asırlarca birbirine karıştı, insanlar her zaman saygı duydu farklı inançlara.

nekbet (a. i.)1. talihsizlik, bahtsızlık. 2. düşkünlük. 3. felâket, musîbet.

Safahat, Sayfa 283, UYAN! 12.Dize

“Ömrü temâdîsi olur nekbetin.”

Köy halkı, yıllardır kurtulamadıkları bu nekbet yüzünden sağlığından olmuştu.

nümâyân (f. b. s.): görünücü, görünen; meydanda, aşikâr.

Safahat, Sayfa 129, İSTİĞRÂK, 16.Dize

“nümâyân olmamıştı hâb-gâhından güneş hâlâ.”

nüvaht(f.i.):çalgı çalma

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 5, 17.Dize

“Zühre yire inübeni sazın nüvaht eylerise”

Herkes sustu; iki sazende, padişahın huzurunda nüvaht eyledi.

P

pâyân (f. i.) : 1. son, sonuç, nihayet. 2. uç, kenar.

Safahat, Sayfa 502, SAN’ATKÂR, 12.Dize

“Demin, şevâhik-ı san’at bulunca pâyânı”

Sendeki bu açgözlülüğe maalesef pâyân yok.

S

sâlhurde (f. b. s.): pek ihtiyar, çok yaşlı.

Safahat, Sayfa 19, KÜFE, 13.Dize

“O sâlhurde, harab evlerin saçaklarına”

O sâlhurde, ahşap konakların yerini beton yığınları aldığından beri şehrin büyüğü bozuldu.

sermedî (f. s.) : 1. daimi, sürekli.

Safahat, Sayfa 458, LEYLÂ, 5.Dize

“Cihet yok: sermedî bir seddi var karşında yeldânın”

Günlerdir peşini bırakmayan, onu içten içe huzursuz eden sermedî bir mutsuzlukla boğuşuyordu.

serâpâ (f. zf.) : baştan ayağa kadar, baştan başa, bütün, hep.

Safahat, Sayfa 144, SÜLEYMÂNİYE KÜRSÜSÜNDE, 17.Dize

“Ma’bedin hâlini gör, işte serâpâ îman!..”

Köye giren atlılar, serâpâ korkuya kapılmış insanlarla karşılaştılar.

Ş

Şikâr(f.i.): Av

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 190, 1.Dize

“Bu remzi duyan ‘âşık yokluğu şikâr itsün”

Kimin şikâr kimin avcı olacağını bilemezsin, ne demişler: “Ava giden avlanır.”

te’dîb (a. i. edeb’ten. ç.): Uslandırma, yola getirme, terbiye etme.

Safahat, Sayfa 180, SÜLEYMÂNİYE KÜRSÜSÜNDE, 4.Dize

“zulmü te’dîb ise maksûd-i mehîbin, gerçek”

Okulun huzurunu bozan birkaç öğrenciyi te’dîb görevini gönüllü olarak üstlenmişim.

teferrüc(a.i.): 1. İç açılması.2.gezinti.

DÎVÂN-I YÛNUS EMRE, Sayfa 266, 15.Dize

“Bir bahçeye girmek gerek hoş teferrüc kılmak gerek”

Gün boyu çalışmaktan yorgun düştün; çık dışarı, teferrüc eyle şehri.

temâdî (a. i.) : sürme, sürüp gitme, uzama, devam edeme.

Safahat, Sayfa 283, UYAN! 12.Dize

“Ömrü temâdîsi olur nekbetin.”

Zulm-i temâdî altında inleyen bir millet, geleceğe umutla bakamaz.

U

uhuvvet (a. i.) : 1. kardeşlik. 2. mec. dostluk, bağlılık.

Safahat, Sayfa 455, SÜLEYMAN NAZÎF’E, 24.Dize

“Bin parça olan vahdeti bağlarken uhuvvet”

“Hürriyet”, “müsavat”, “uhuvvet” nârâlarıyla meydanları inleyenler çok kısa bir süre sonra imparatorluğun yıkılışına şahit oldular.

uzlet (a. i.) : bir yana çekilip kendi kendine tenhada yaşama, yalnızlık köşesine çekilme.

Safahat, Sayfa 54, MERHUM İBRÂHİM BEY, 28.Dize

“Seninle sîne-i uzlette gizli bir me’men ...”

Makam ve mevkinden vaz geçen kardeşim, yıllar önce uzlete çekilmişti.

Y

yâve-gû (f. b. s.) : saçmalayan, saçma sapan konuşan.

Safahat, Sayfa 215, İKİ ARKADAŞ FÂTİH YOLUNDA,14.Dize

“O yâve-gûları hâlâ, adam, deyin beğenin!”

Yâve-gû biriyle arkadaşlık etmektense etmemeyi tercih ettim ve kitapları dost edindim.

Z

zalâm (a.s.) 1. karanlık.2.haksızlık.

Safahat, Sayfa 88, KOCAKARI İLE ÖMER,3.Dize

“zalâm içinde, yük altında inleyen Ömer’i!”

“Zalâm-ı cehalete boğulmuştuk, gerçekleri duymak istemiyorduk.”

KAYNAKÇA

- SAFAHAT, M.AKİF ERSOY, M.ERTUĞRUL DÜZDAĞ, ÇAĞRI YAYINLARI, İSTANBUL, 2013.
- YUNUS EMRE DİVANI, MUSTAFA TATÇI, H YAYINLARI, ANKARA, 2021.
- TDK TÜRKÇE SÖZLÜK WEB UYGULAMASI (<https://sozluk.gov.tr/>).